

ARGHEZI

OPERE

IX. Publicistică

(1941-1947)

ACADEMIA ROMÂNĂ

Fundația Națională
pentru Știință și Artă

univers
enciclopedic

TUDOR ARGHEZI

OPERE

IX. Publicistică
(1941 - 1947)

ACADEMIA ROMÂNĂ

FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

Colecția „OPERE FUNDAMENTALE”

Coordonatorul colecției: acad. EUGEN SIMION

TUDOR ARGHEZI OPERE

IX. Publicistică
(1941- 1947)

Ediție îngrijită și note bibliografice de
MITZURA ARGHEZI și TRAIAN RADU

Prefață de EUGEN SIMION

Fundația Națională
pentru Știință și Artă

univers enciclopedic

București, 2011

Coperta: PODALV
Redactor: Elisabeta SIMION
Tehnoredactor: Mariana MÎRZEA

Cartea a apărut cu sprijinul
S.C. PETROM SERVICE S.A. București
și al

COMPANIEI NAȚIONALE „LOTERIA ROMÂNĂ” S.A.

© Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin
Fundației Naționale pentru Știință și Artă și
Editurii Univers Enciclopedie.

ISBN: 978-606-555-051-3
978-606-555-044-5

1941

UN DEBUT

Cât pizmuiesc pe confratele, desigur foarte tânăr, din gazeta mea, că rezolvă problema fără nici o bătaie de cap! În cronică judiciară și la rubrica faptelor diverse, atât de interesante azi, după Mica publicitate, el zice, relatând un furt sau o amendă: „am scris» și „am mai scris». Dacă nu prea scrie în momentul când o face, el a scris cu o zi mai înainte sau mai scrisese de curând. Asta-i dă un cert sentiment de scriitor satisfăcut.

Altădată, se zicea: „am spus”. Cu o sfială la nelocul ei de verbul major și complex, gazetarul căuta un scrupul de falsă eleganță și conștiința lui alambicată prefera să-și lase copia în domeniul de dincoace al penei de scris. Căci a scrii pare să fie, de cele mai multe ori, altceva decât a citi și a zice. Dar, probabil, era un defect al educației de carte groasă și de raft voluminos și lipsa începea cu cea mai groasă și mai veche carte, de la *Biblie*. O mie de pagini condensate, cu zeci și sute de autori, dintre care colaboratorul principal, Dumnezeu, era personajul cel mai migălos din lume și mai plin de nuanțe de scrupul.

De pildă, omul gras, apetisant și rumen, cu scufie albă, de la bucătărie, era bucătarul și tânărul în frac și șervet, de la tavă, era un chelner - un neologism. Ei nu mai sunt așa. Influențele culturale și noile concepții, care nu pretind numaidecât și o curățire a unghiilor rezonabilă și uzul unei batiste, au pătruns

în toată intimitatea vieții sociale, până la robinet și spălător cu promovarea demnității de „ospătari” - un neologism quasi-chirilic. Rândașul e om de serviciu și ucenicul, picol. Băiatul de băcănie s-a rafinat, transpus în funcționar comercial.

Broșura și manifestul au eludat biblioteca și ziarul constituie un certificat de doctorat pentru educarea unei opinii publice rapide; de altfel, după cum Ordonanța înlocuia și modifica Legea sutelor de ceasloave. Acum treizeci de ani și mai încoace, în vremea socialismului, care făgăduia oamenilor pripiți o fericire, reputată în *Biblie* și medicină imposibilă, reformatorii vieții de toate zilele, a *Tatălui nostru*, se inspirau ca să reclădească societatea, din zece broșuri a cincisprezece bani bucata. O educație integrală costa un leu și cincizeci, o țigară.

Când n-ai mai scris, vorba confratelui cotidian, câțiva ani la ziar, te vizitează tot felul de reticențe. A scrie e o implicare de acțiuni nedefinite. Fără prezența lor în călimară și într-o stare de ceea ce se chema într-un vechi vocabular suflet, sinceritate, înțelesul verbului material încetează. Senzația că o mână din umbră te ține de cot și-ți îmbrânțește condeiul într-o direcție ce nu-i organic a lui, însutește drumul de la judecată la pană și numai cu prețul unui efort, infinit disproporțional cu obiectul, scapi câteodată de stilul meschin și de expresia plată, ideea rămânând pe delături. Și mai ales experiența că orice scrii, dacă apuci să scrii la propriu, e inutil, singura mângălire, de florile mărilor, a unui manuscris te face în judecata dumitale secretă grotesc și odios.

Domnul Liviu Rebreanu, directorul acestei gazete, în cuprinsul căreia încep iarăși să umblu, cam târâș, de-a bușile copilului îmbătrânit, după ce-am zăcut fizicește aproape doi ani și într-alte feluri mai mulți, mi-a spus: „Scrie-mi un articol pe săptămână”. N-am să scriu dintr-o dată: deocamdată încerc. Trebuie să te adaptezi, să te readaptezi foii zilnice și iuți, dar și evenimentelor excepționale.

Nu știu dacă todeauna în marele trecut evenimentul excepțional a dominat condeiul. De zecii de ani, pe care îi trăiesc, n-am cunoscut altceva decât evenimente excepționale, momente grave, cotituri istorice și răspântii milenare. Decența te obligă să le străbați și să nu le vezi. Și totuși nu m-am obișnuit. Poate că nici n-au fost...

Dar când începeam să mă deprind cu un fragment de eveniment excepțional, se petrecea un alt eveniment excepțional cu care, măcar atât, m-am obișnuit: dispărea gazeta. Și știți cum dispărea o gazetă! Într-o zi.

Ca și pana.

1941

TEHNICĂ ȘI GUST

Între două intelectualități, una tehnică și alta liberă, este incompatibilitate?

Că sunt două intelectualități care fac apel, fiecare, la alte criterii, e sigur. Dar așa pusă chestiunea, intelectualitățile sunt nenumărate. E o intelectualitate a tinerilor cu părul lung și a cheliei, o intelectualitate a dascălimii, intelectualitatea medicală, o intelectualitate religioasă, una comercială, una inginerescă și industrială, intelectualitatea maritimă, agricolă și militară; atâtea și atâtea intelectualități speciale, din care nu lipsesc nici intelectualitățile divizionare, bancară, silvicolă, agricolă, avicolă etc.

În fiecare muncă și orientare profesională, tehnicitatea se împlinește cu o disciplină de intelect, are un limbaj și scule adecuate.

Doi medici pot să stea de vorbă la patul bolnavului, întru cât se vor putea suferi unul pe altul și se pot lăsa întâlniți reciproc,

fără ca bolnavul, cu intelectualitatea lui - să nu mergem până la o intelectualitate a bolnavilor - să priceapă nimic, deși e subiect interesat. Crescătorii de vite se simt la largul lor discutând despre carne și nutreț și petrolistul, de pildă, mai ales când glumește, adică atunci când mintea, ridicată din păcură, face un joc de intelect, spiritualitatea lui derivă, ca și produsele, din petrol.

S-a citat adeseori, cu modestie, cazul savantului conștiințios, a căruia competență cinstită mărturisită se limitează la două dulapuri cu cristale, al treilea dulap căzând în competență unui alt mare cristalograf. Intelectualitatea lor e pur tehnică. Dacă le pomenești de o carte, care nu-i un tratat în optsprezece volume compacte, se schimbă la față: cărțile mici sunt mai ales de literatură și versuri. Un tablou îi lasă indiferenți ca o bucată de mușama și muzica îi cam plictisește, dacă se abate de la cuplet.

Dar intelectualitatea gustului și intelectualitatea tehnicii sunt peste toate tehnologiile două lucruri deosebite. Pentru intelectualitatea, una singură, care-i un ideal de apogeu, problema consistă în suprapunerea celor două intelectualități și după cum discurile se acoperă mai mult sau mai puțin, iese la iveală un grad de intelectualitate. Omul complet, dorit de filosofie, stă în lună plină, în tehnică și gust.

Utilizăm, evident, aproximația și intuiția, căci definiții concrete nu se găsesc, începând cu talentul și sfârșind cu Dumnezeu, decât la mamozii intelectului. Căutarea punctului de vedere exact și codificarea individualității, atât de trebuincioasă inteligenței de dincoace, revoltată împotriva imprecisului și necuprinsului, aparțin unei inteligențe de fiscalitate, care își pierde echilibrul dinaintea unei realități fără declarație și proprie semnătură. Între a fi și nu a fi se petrec toate civilizațiile miilor de ani.

Claude Bernard, biologul, matematicianii Poincaré și Le Verrier erau, ca și Buffon, mari scriitori. Genialul romancier al insectelor, Henri Fabre, a fost un învățător de țară. Goethe,

poetul, e socotit drept o personalitate de intelect al științei și al gustului monumentală, ca și pictorul Leonardo da Vinci.

Firește că surogatul e mai abundent decât originalul - și mai ieftin. Parfumul micșunelei de Parma, plagiat de ionon, e un lichid obținut prin condensarea citralului cu acetone și distilat la o sută treizeci de grade centigrade sub o presiune de zece milimetri... El are și proprietatea, aproape umană și universitară că se poate adapta și se asociază agreabil și avantajos cu tot felul de mirodenii, chiar de floare adevărată. Numai că în sensibilitate și batistă aceste falsificări, sincere comparativ cu erzașurile intelectuale, lasă, ca și simetricile lor, un gust care nu-i un gust, o modalitate de depravare, indicele originilor suspecte.

O lipsă ironică de inteligență a gustului se arată adeseori la o intelectualitate care-și ia sarcina judecătorească să ancheteze și să explice publicului opera de artă: lucru aproape normal și înțeles în cultura administrată, unde originalul e constant dublat de o copie caligrafiată. E o intelectualitate mai falsă și decât intelectualitatea petrolului lampant: mai multe intelectualități abstracte și nici o intelectualitate tehnică, așternute unele peste altele, ca foile de hârtie, din care se fabrică o mucava.

1941

[PROBLEMA INTERPRETĂRII]

Se poate da, desigur, un răspuns la interesanta dumneavoastră anchetă și, desigur, orice fel de răspunsuri agreabile curiozității masive.

A fost odată un profesor cu exces de iritabilitate a meningei științifice, și el s-a scărpinat pe durata unui volum compact, ca să facă, pentru trebuințele lui de simplism confuz, de a se